

מלכויות

מים ראשונים: דף זה היה הראשון למשולש: מלכויות-זכרונות שופרות, וכבר זכינו להשלים דף על [זכרונות](#) בשנת תשס"ד ועל [שופרות](#) בשנת תשס"ז. לקיים דברי קהלת: "והחוט המשולש לא במהרה יינתק" (קהלת ד יב). ראו דברינו [החוט המשולש](#) בקהלת בשבת המועד סוכות.

מסכת ראש השנה פרק ד משנה ו – עשרה פסוקים

אין פוחתין מעשרה מלכויות מעשרה זכרונות מעשרה שופרות ... מתחיל בתורה ומשלים בנביא. רבי יוסי אומר אם השלים בתורה יצא.¹

גמרא ראש השנה דף לב עמוד ב

בשלמא זכרונות ושופרות - איכא טובא, אלא מלכויות תלת הוא דהויין: "ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו" (במדבר כג כא), "ויהי בישרון מלך" (דברים לג ה), "ה' ימלוך לעולם ועד" (שמות טו יח), ואנן בעינן עשר, וליכא! - אמר רב הונא, תא שמע: "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" (דברים ו ד) - מלכות, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינה מלכות. "וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלהים ... אין עוד" (שם ד לט) - מלכות, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינה מלכות. "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו" (שם לה) - מלכות, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינה מלכות.²

ה' ימלוך לעולם ועד (שמות טו יח, שירת הים)

אמר רבי אבין: משל למלך שהיה לו פורפירון והיה מצוה את עבדו ואומר לו: תן דעתך עליו וקפלו ונערו. אמר לו: אדוני המלך, מכל פורפירין שיש לך אי אתה מצוני אלא על זה?! אמר לו: שאותו לבשתי ביום מלכותי. כך אמר משה לפני הקב"ה: ריבוננו של עולם, משבעים אומות אוונטנאות שיש לך בעולמך אי אתה מצוה אותי אלא על ישראל: "צו את בני ישראל", "אמור אל בני ישראל", "דבר אל בני ישראל". אמר לו: הם שהמליכוננו תחילה על הים ואמרו לי: "ה' ימלוך לעולם ועד". (ויקרא רבה ב ד).³

ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו (במדבר כג כא, פרשת בלק)

לפי שהוא אומר: "דבר אל בני ישראל לאמר בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה" (ויקרא כג כד), אבל מלכות לא שמענו! תלמוד לומר: "ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו" - זה שופר ומלכות.⁴

¹ יש לומר לפחות עשרה פסוקים למלכויות, עשרה לזכרונות ועשרה לשופרות. שלושה פסוקים ראשונים, בכל קבוצה, הם מהתורה, שלושה מהכתובים ושלושה מהנביאים (לפי הצעת עמוס חכם, כתובים קודמים לנביאים משום שהכתובים מדברים בהווה ואילו הנביאים מדברים על העתיד לבוא). ומסיים בפסוק נוסף מן התורה. משנה זו מוסברת בהרחבה בגמרא ראש השנה לב ע"ב, שם מובא מקור תנאי אחר, ממנו עולה ששיטת ר' יוסי שמשלימים בפסוק מהתורה, אינה רק בדיעבד: "אם השלים בתורה יצא" כנוסח המשנה, אלא: "המשלים בתורה הרי זה משובח". כך גם מעיד רבי אלעזר בנו של ר' יוסי: "ויתיקן היו משלימין אותה בתורה" וכך אנו נוהגים להלכה. מגמרא זו גם עולה שהנוסח בימיהם היה "חופשי" ומי שירד לפני התיבה (וכל מתפלל) יכול היה לבחור את הפסוקים הנראים לו (במגבלות מסוימות אותן מסבירה הגמרא שם). במרוצת השנים, הלך והתגבש הנוסח ונבחרו הפסוקים שנבחרו, חלקם כבר מוזכר בגמרא שם. אנו ננסה להבין, באמצעות המדרש, מדוע דווקא פסוקים אלה למלכויות.

² עבור זכרונות ושופרות יש לנו פסוקים רבים בכל שלושת המקורות: תורה, כתובים ונביאים (ושוב תורה לסיום), ודווקא במלכויות חסר לנו פסוק להשלים בתורה. ר' יוסי, זה שמבקש להשלים בתורה מוצא פסוקים שאמנם אין בהם "מלוכה" בפירוש, אבל אפשר להבין מלוכה במשמעותם. רבי יהודה דוחה את כל הניסיונות של רבי יוסי, אבל להלכה אנחנו נוהגים כרבי יוסי וכפסוק הראשון שהציע: "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד", כפי שנראה להלן.

³ אמנם במכילתא דרבי ישמעאל בשלח פרשה י מצויה ביקורת על בני ישראל: "ר' יוסי הגלילי אומר: אילו אמרו ישראל על הים: ה' מלך לעולם ועד, לא הייתה אומה ולשון שולטת בהן לעולם. אלא אמרו: ה' ימלוך לעולם ועד - לעתיד לבוא". כך גם משתמע מתרגום אונקלוס על פסוק זה (ראו גם פירוש רמב"ן על הפסוק). אבל רוב המדרשים רואים בפסוק ביטוי נשגב להמלכת הקב"ה בעולם ע"י בני ישראל. ודבר זה הוא זכות להם לעולם ומעלה את תפילתם, כדברי המדרש בשייר השירים רבה ו א: "בשעה שביט דין גוזרים תעניות ותניקות מתענים, אומר הקב"ה: איני יכול לסבול, שהם הרהיבוני, הם המליכוני עליהם ואמרו: ה' ימלוך לעולם ועד". ובמדרש זוטא - שיר השירים (בובר) א טו: "אמרו ישראל: ה' ימלוך לעולם ועד, אמר להם הקב"ה: אף אני הכתבתי לכם ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". כך או כך, זה הפסוק הראשון במקרא הנותן תואר 'מלך' או מלכות לקב"ה ולפיכך נבחר לפתוח את פסוקי מלכויות.

⁴ הדרשן כאן מוסיף על הצעת הגמרא לעיל לכלול את הפסוק מברכת בלעם: "ה' עמו ותרועת מלך בו", ורואה בפסוק זה שילוב של מלכויות ושופרות (ולפיכך יכול פסוק זה להיכלל גם בפסוקי השופרות). ומעניין שהוא נסמך על הפסוק: "זכרון תרועה" מפרשת המועדות בספר ויקרא פרשת אמור, ולא "יום תרועה" מפרשת המועדות בספר במדבר פרשת פנחס.

ר' נתן אומר: אינו צריך שהרי כבר נאמר: "ותקעתם בחצוצרות" - הרי שופר, "והיו לכם לזכרון" - זה זכרון, "אני ה' אלהיכם" - זה מלכות. אם כן מה ראו חכמים לומר מלכויות תחילה ואחר כך זכרונות ושופרות? אלא המליכהו עליך תחילה ואחר כך בקש מלפניו רחמים כדי שתיזכר לו. ובמה? בשופר של חירות. (ספרי במדבר פיקא עז).⁵

ויהי בישראל מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל (דברים לג ה, וזאת הברכה)

כשישראל שוים בעצה אחת מלמטה שמו הגדול משתבח מלמעלה, שנאמר: "ויהי בישראל מלך". אימתי? – "בהתאסף ראשי עם". (ספרי דברים פיקא שמו).⁶

כי לה' המלוכה ומושל בגויים (תהלים כב ט)

א"ר איבו: כתיב: "כי לה' המלוכה ומושל בגויים" (תהלים כב), ותימר "על כסא מלכותו"?! אלא לשעבר היתה מלוכה בישראל. כיון שחטאו ניטלה מלכות מהם וניתנה לאומות העולם ... למחר כשישראל עושין תשובה, הקב"ה נוטלה מעובדי כוכבים ומחזירה להם בישראל. אימתי? "ועלו מושיעים בהר ציון ... והייתה לה' המלוכה" (עובדיה א). (אסתר רבה פרשה א סימן ג).⁷

ה' מלך גאות לבש (תהלים צג א).⁸

"ה' מלך גאות לבש". אמר ר' חנינא: יש לך שהוא נאה ללבושו, ואין לבושו נאה לו. יש נאה לבושו, והוא אינו נאה ללבושו. אבל הקב"ה, הוא נאה ללבושו, ולבושו נאה לו, ה' מלך גאות לבש. שבעה לבושין לבש הקב"ה: אחד במלחמת הים ... ואחד שלבש בסיני, שנאמר: "ה' עז לעמו יתן" (תהלים כט יא), כנגד עוז שנתן לעמו בסיני, ואחד כנגד בבל, שנאמר: "וַיִּלְבַּשׁ בְּגָדֵי נָקָם תִּלְבַּשֶׁת" (ישעיהו נט יז) ... ואחד כנגד מדי, שנאמר: "וַיִּלְבַּשׁ צִדְקָה פֶּשָׁרָן" (שם), וכן הוא אומר ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש (אסתר ח טו). ואחד כנגד יון, שנאמר: "וַיַּעֲט פְּמֵעֵל קִנְאָה" (ישעיהו נט יז), כך היו בני חשמונאים לבושים בגדים של קנאה, ואחד כנגד אדום, שנאמר: "מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה זה הדור בלבושו" (ישעיהו סג א), והשביעי לימות המשיח, שנאמר: "לבושה כתלג חור ושער ראשה כעמר נקא" (דניאל ז ט). (מדרש תהלים (שוחר טוב; בובר) מזמור צג).⁹

⁵ מדרש זה הוא על פרשת החצוצרות שגם בהן תקעו בראש השנה: "שופר של ראש השנה של יעל פשוט ופיו מצופה זהב ושתי חצוצרות מן הצדין שופר מאריך וחצוצרות מקצרות שמצות היום בשופר" (משנה ראש השנה ג ג). ר' נתן מוצא את כל שלושת המוטיבים של היום: מלכויות, זכרונות ושופרות, בפרשת החצוצרות שהיא מגינוני המלוכה הראשונים בתולדות עם ישראל ("אמר הקב"ה למשה: מלך עשיתך" - במדבר רבה טו יג, ראו דברינו [חצוצרות משה](#) בפרשת בהעלותך). אולי לא ניחא לו שדווקא מברכת בלעם נלמד את החיבור של תרועה (שופר) ומלוכה. ובאמת יש לתמוה על הכללת ברכת בלעם בפסוקי מלכויות שהרי אמרו חכמים בגמרא סנהדרין קה ע"ב שכל אותן ברכות שבידך בלעם, כוונתו הייתה לקלל וכולם חזרו בעוונותינו הרבים לקללה (חוץ מבתי מדרשות ובתי כנסיות), ולפיכך "לא מדובשך ולא מעוקצך". ראו בדברינו [מה טובו אוהליך יעקב](#) בפרשת בלק.

⁶ ובמדרש במדבר רבה טו יח: "למה הדבר דומה? לפלטין שהיתה בנויה על גבי הספינות. כל זמן שהספינות מחוברות, פלטין שעל גביהן עומדת. כך, הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה (עמוס ט ו). כביכול כסאו מבוסס למעלה בזמן שישראל עשויים אגודה אחת. וכן הוא אומר: ויהי בישראל מלך בהתאסף ראשי עם". כך גם במדרש תנאים לדברים לג ה: "ויהי בישראל מלך - מגיד הכתוב כשהנשיא מושיב ישיבת זקנים מלמטן מלכות שמים מתקיימת בהן מלמעלן, שנאמר: ויהי בישראל מלך. אימתי? בהתאסף ראשי עם ... מגיד הכתוב כשהראשים נכנסין ליטול עצה מלמטן מלכות שמים מתקיימת בהן מלמעלן". הסמכות והגושפנקא באים מלמעלה, אחרי ההתכנסות וההתאחדות מלמטה. פסוק המלכויות השלישי כורך את מלכות הקב"ה במלכות או באחדות הציבור. ראו דברינו [אגודה אחת](#) בראש השנה וכן [ישורון](#) בפרשת וזאת הברכה.

⁷ מדרש זה על מגילת אסתר שואל כיצד זה כתוב "על כסא מלכותו" אצל אחשוורוש, הרי לה' המלוכה והוא המושל בגויים! תשובתו היא שכל זה בגין חטאי ישראל. וברגע שיעשו תשובה, תחזור אליהם המלכות. תורף המדרש הוא שרק ישראל הם הממליכים את הקב"ה בעולם. וודאי שיש מלוכה וממשלה בגויים, אבל זו מלוכה לעצמם ולא לשם ה' ואין היא ממליכה אותו. זו ממשלה ולא מלוכה ובוודאי לא "מלכותו". אשמת ישראל היא שבגין חטאיהם לא ניטלה רק מהם המלוכה, אלא, כביכול גם מהקב"ה, שמלכותו בעולם אינה ניכרת. לפיכך אנו ממליכים את הקב"ה בראש השנה, על מנת לנסות לשוב ולתקן את מלכות הקב"ה בעולם. ראו איך בסוף המדרש הוא "משוחח" עם הפסוק בעובדיה שגם הוא מפסוקי מלכויות.

⁸ הוא שיר של יום שישי: "בששי מהו אומר? ה' מלך גאות לבש לבש ה' עוז התאזר אף תכון תבל בל תמוט (שם צ"ג) - גמר את כל מעשיו ונתעלה וישב במרומיו של עולם" (אבות דרבי נתן נוסח א פרק א). והפסוק הבא הוא משיר של יום ראשון.

⁹ ובמדרש שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ד סימן י שבח ישראל שנמשלו לכלה, הוא מונה, על בסיס אותם פסוקים, עשרה לבושים של החתן הוא מלך הוא הקב"ה. הלבושים השונים הם ההנהגות השונות של הקב"ה בעולם: גאוה - בים, עוז - בסיני, נקם - בבבל, צדקה - במדי (מרדכי ואסתר), קנאה - כנגד יוון (מרד החשמונאים), הדר - כנגד אדום (רומא), צבע לבן - לימות המשיח. זה ריבוי הפנים של מלכות הקב"ה בעולם. שיר השירים רבה מדמה את המלכת הקב"ה לחתן הוא מלך וממילא כנסת ישראל היא המלכה הכלה! ראו עוד בהמשך מדרש תהלים שם, הוויכוח של הקב"ה עם ירמיהו שאמר: "מי לא יראך מלך הגוים (ירמיהו ז ז) - אמר לו הקב"ה לירמיהו: אתה קורא אותי מלך הגוים, ומלכיהו דישראל לית אנא? אמר לו: לפי שאמרת לי נביא לגוים נתתיך (ירמיהו א ה), אף אני קורא לך: מלך הגוים, כי לך יאתה (ירמיהו ז ז), לך מלכותא יאה". תוספת זו ללבושו המשובע של הקב"ה מציג

שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד (תהלים כד ז-י).¹⁰

"שאו שערים ראשיכם והינשאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד. מי זה מלך הכבוד ה' עוזו וגבור ה' גיבור מלחמה. שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה". ראשונה - שתיים, שניה - שלוש, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: ראשונה - אחת, שניה - שתיים. (מסכת ראש השנה דף לב עמוד ב).¹¹

... התחיל שלמה אומר: "שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד". אמרו לו השערים: מי הוא זה מלך הכבוד? אמר להם: "ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה". כיון שאמר להם כן מיד שככו, אלולי כן בקשו לרוץ את ראשו להמיתו. דבר אחר: "מי הוא זה מלך הכבוד" - למה קרא להקב"ה מלך הכבוד? שהוא חולק כבוד ליראיו. כיצד? מלך בשר ודם - אין רוכבין על סוסו ואין יושבין על כסאו,¹² והקב"ה הושיב לשלמה על כסאו, שנאמר: "וישב שלמה על כסא ה' למלך" (דברי הימים א כט כג) והרכיב לאליהו על סוסו ... (שמות רבה ח א).¹³

והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד (זכריה יד ט)

"והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" - אטו האידנא (האם היום) לאו אחד הוא? - אמר רבי אחא בר חנינא: לא כעולם הזה העולם הבא; העולם הזה, על בשורות טובות אומר: "ברוך הטוב והמטיב" ועל בשורות רעות אומר: "ברוך דיין האמת". לעולם הבא - כולו הטוב והמטיב. (פסחים נ ע"א).¹⁴

... בימי אליהו, מה כתיב? "וירפא את מזבח ה' ההרוס" (מלכים א יח ל), שריפא אותן והביאן לדרך הטובה, שעשה להם כל אותן הנסים. כיון שראו אותו מה אמרו? "ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים" (שם לט). בעולם הזה על ידי שהיתה עבודה זרה מצוי אמרו: "ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים", אבל לעולם הבא כשימלוך

את המוטיב הכפול של מלכויות: "מלך על כל הארץ" והמשכו: "מקדש ישראל ויום הזכרון". מלוכה אוניברסלית מול מלוכה ייחודית על עם ישראל.

¹⁰ חמש פעמים מוזכר "מלך" בארבעה פסוקים רצופים אלה. ולפי שיטת ר' יוסי בגמרא בראש השנה לב ע"ב אכן יש בכך חמש אזכרות של מלכות. ובכך כבר הגענו לחצי המלכות.

¹¹ קטע זה מפרק כד בתהלים כולו מלכות. ר' יוסי מונה בקטע זה חמישה אזכורים של מלכויות (חמש פעמים "מלך") ואילו ר' יהודה מונה רק שלושה. ר' יהודה אינו מונה את הפסוק השואל: "מי הוא זה מלך הכבוד?" ואילו ר' יוסי כן. גם השאלה היא המלכה. ולשיטתנו במחזור התפילות נספרים פסוקים אלה כמלכות אחת, כי בכתובים יש הרבה פסוקי מלכות, בפרט בספר תהלים ורצו להביא גם אחרים. ראו בגמרא שם שהיא מציעה גם פסוקים שאינם במחזור תפילותינו כגון פסוקים שאנו אומרים לפני תקיעת שופר מתהלים פרק מז: "זמרו לאלהים זמרו, זמרו למלכנו זמרו, כי מלך כל הארץ אלהים" (שגם עליו נחלקו ר' יוסי ור' יהודה אם שתי מלכויות הם או אחת), וכן: "מלך אלהים על גוים, אלהים ישב על כסא קדשו".

¹² ראו ספרי דברים פרשת שופטים פיסקא קנז: "שום תשים עליך מלך ... שתהא אימתו עליך, מיכן אמרו מלך אין רוכבים על סוסו ואין יושבים על כסאו ואין משתמשים בשרביטו ואין רואים אותו ערום ולא כשהוא מסתפר ולא בבית המרחץ".

¹³ מדרש זה על שלמה שנחשד בגאווה בעת חנוכת המקדש וכאלו התכוון לעצמו כשומר: "ויבוא מלך הכבוד" (וגם התבייש כשהשערים לא נישאו מעצמם והיה צריך לחזור ולומר "שאו שערים"), נמצא במקורות רבים וקשור בחלקו של דוד בחנוכת הבית. ראו מסכת שבת ל ע"א, גמרא מועד קטן ט ע"א, א, סנהדרין קז ב, במדבר רבה יד ג, תנחומא וארא ו ועוד. התוספת "דבר אחר" של שמות רבה, מאירה את פסוקים ז-י החותמים את פרק כד בתהלים באור אחר ושונה. הקב"ה חולק מכבודו לבשר ודם, אפילו למלכים רשעים כאחאב ונוכרים כפרעה. ראו דברינו [לחלוק כבוד למלכות](#) וכן [ראה נתתיך אלהים לפרעה](#) בפרשת וארא. בוודאי לשלמה, אותו הוא מושיב על כסאו - כסא ה'. וגם אנו, בראש השנה בו אנו ממליכים את הקב"ה, עושים זאת כבני מלכים, בעוז ובראש מורם. וכמאמר אב"י בגמרא שבת קכח ע"א וגמרא בבא מציעא ק"ג ע"ב: "אמר אב"י: רבן שמעון בן גמליאל ורבי שמעון ורבי ישמעאל ורבי עקיבא כולו סבירא להו, כל ישראל בני מלכים הם". מי שממליך את הקב"ה עליו באמת, מתנהג כבן מלך. ראו סיפורי החסידים על בן המלך ששכח שהוא בן מלך. מי שפותח שערים למלך הכבוד, נפתחים לו שערי תפילה ותשובה בכבוד. מלך בשר ודם, בעצם הגדרתו, הולך על חבל דק, בין מייצג את מלכות שמים כאן על הארץ (מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא, ברכות נח ע"א) ובין חו"ח תחליף לה.

¹⁴ בהמשך הגמרא שם היא דנה גם במשמעות של "ושמו אחד", שלעיתיד לבוא יהיה לקב"ה שם אחד בלבד שנכתב ונהגה באותו אופן. גמרא זו מעוררת את השאלה מדוע רק לעתיד לבוא תתגלה מלכותו של ה'? מה קורה בינתיים? האם היום אין הוא מלך על העולם? במובן זה הגמרא ממשיכה את קו המחשבה של המכילתא, אונקלוס ורמב"ן שהבאנו בהערה 3 לעיל. אבל באמת ניתן לתת תשובה פשוטה על שאלת הגמרא (בנוסף לתשובה שהגמרא עצמה נותנת). זכריה לא מדבר על המציאות האבסולוטית, אלא על הכרת בני האדם. "ה' אחד ושמו אחד" קיים כבר היום - מרגע הבריאה, אלא שבני האדם יכירו בכך באופן מלא רק "ביום ההוא". תשובה כזו מצאנו גם בדברים רבה (ליברמן) פרשת שופטים: "אשימה עלי מלך" - אמר הקב"ה: בעולם הזה בקשתם מלכים ועמדו המלכים והפילו אתכם בחרב. שאלו הפילין בהר הגלבע ... דוד נתן בהם מגפה ... אחאב עצר עליהם את הגשמים ... צדקיהו החריב בית המקדש. כיון שראו מה הגיעין מתחת ידי מלכיהם, התחילו צווחין: אין אנו מבקשים מלך! למלכנו הראשון אנו מבקשים ... אמר להם הקב"ה כך אני עושה, מנין, שנאמר: והיה ה' למלך על כל הארץ".

הקב"ה עלינו ועל כל ישראל, אומרים: "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".
(תנחומא (בובר) סוף פרשת וישלח, סימן ל.)¹⁵

שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (דברים ו ד).

ר' לוי אמר: מהר סיני זכו לקריאת שמע. כיון שירד הקב"ה לסיני... ירדו עמו אלפים של מלאכי השרת, שנאמר: "רכב אלהים רבותים אלפי שנאן" (תהלים סח יח). מהו שנאן? הנאים והמשובחים שבהם, מיכאל וחבורתו גבריאל וחבורתו. והיו ישראל מסתכלין בהם ורואין אותם משובחים ונאים ומתבהלים. וכיון שראה אותם הקב"ה, אמר להם: לא תטעו אחר אחד מן המלאכים הללו שירדו עמי. כולם שמשי הם, "אני ה' אלהיכם", "אנכי ה' אלהיך". ומאותה שעה ייחדו מלכותו של הקב"ה עליהם ואמרו אלו לאלו: "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד". (דברים רבה (ליברמן) פרשת ואתחנן).¹⁷

שנה טובה

תכתבו ותחתמו לאלתר לחיים טובים

מחלקי המים

מים אחרונים: לא זכינו לעבור על כל פסוקי המלכויות ובע"ה נזכה להשלים.

¹⁵ אפילו הקריאה הנשגבה של העם על הר הכרמל בימי אליהו "ה' הוא האלהים" לא הייתה שלימה. הפסוק בו אנו חותמים את תפילת יום הכיפורים יש בו חסר משום שהוא מדבר על שני שמות לקב"ה: ה' ואלהים. במציאות שלנו יש תמיד התרוצצות בין מידת הרחמים (ה') ומידת הדין (אלהים), שלא לדבר על שמותיו האחרים של הקב"ה. ראו מדרש זוטא - שיר השירים (בובר) פרשה א רשימת שבעים שמותיו של הקב"ה: "ובשבעים שמות נקרא הקדוש ברוך הוא. עליון, רם, נשא, [נשגב], נפלא, גדול, גבור, עוז, הוד, הדר, נורא, ישר, אדיר, צור, תמים, נאמן וכו' וכו'". רק לעתיד לבוא נזכה לתובנה, שנראית לנו היום בלתי מושגת, של "ה' אחד ושמו אחד". ראו עוד במדרש תהלים (בובר) מזמור סו כיצד הוא כורך את הפסוק שאנו דנים בו זה עם המזמור שאנו אומרים לפני התקיעות: "וכן בני קרח אמרו: כל העמים תקעו כף הריעו לאלהים בקול רנה (תהלים מז ב), למה? כי ה' עליון נורא מלך גדול על כל הארץ. אותה שעה: והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

¹⁶ כבר הגמרא בראש השנה בדף לב ע"ב שהזכרנו בהערות 1 ו-2 לעיל, מציינת שיש בעיה במציאת פסוקי מלכויות בתורה ולכן צריך להיעזר בפסוקים בהם המלכות משתמעת, גם אם לא מוזכרת בפירוש. הפתרון המוצע, הפסוק: "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד", כשיטת ר' יוסי בגמרא שם. (בשיטה זו יש עוד פסוקים של ייחוד ה' ומלכות משתמעת שר' יוסי מציע שם, כגון: "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו". ראו לעיל בגמרא ראש השנה לב ע"ב). קריאת שמע היא קבלת עול מלכות שמים (ברכות יד ע"ב). ואנו גם מוסיפים מיד "ברוך שם כבוד מלכותו". לא לחינם הצמיד מסדר הפסוקים שבמחזור את הפסוק מזכריה לפסוק של שמע על מנת ליצור את הרצף הקושר בין האחד למלכות: "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד: ובדברי תורתך כתוב לאמור: שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד". עוד על "העיונות" בין הפסוק בזכריה: "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" ובין "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", ראו דברינו [שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד](#) בפרשת ואתחנן.

¹⁷ ייחוד שמו ומלכותו של הקב"ה הוא טוטלי, לא רק כנגד ע"ז ואמונות טפלות אחרות, אלא גם כנגד כל אמצעי ביניים אחר כולל מלאכים ושרפים (רמב"ם הלכות ע"ז א א!) וכן הוא במדרשים רבים אחרים. מדרש זוטא - שיר השירים (בובר) פרשה א ד"ה: "אם אין עמו ממליכין אותו בארץ, כביכול אין לו מלכות בשמי המרום. הרי ישראל אומרים: שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, והם נותנים רשות למלאכי השרת שמקבלים מהם ואומרים: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". ובמדרש תהלים (בובר) מזמור ה': "... בכל יום ויום אנו באים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, וממליכים שם אלהותך... ואומרים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. את עבידי דידן ואנו עבדיך דידך, שנאמר: דודי לי ואני לך". (בדומה לגמרא בקידושין כב ע"ב: "כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים"). ואחרי כל זאת, הצליחו המלאכים להיכנס למחזור הסליחות והתפילות של ימים נוראים!